BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING MEDIASAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISHNING XORIJIY TAJRIBASI: UMUMIY TENDENSIYALAR VA MILLIY TA’LIM UCHUN XULOSALAR

Yuldasheva Munisa Rashidovna
O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti tayanch doktoranti.

https://doi.org/10.5281/zenodo.24377270

Annotatsiya. *Tezisda Yevropa Ittifoqi, Finlandiya, Estoniya, AQSh, Singapur va Rossiyada bo‘lajak o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasi va mediasavodxonligini rivojlantirish tajribasi qiyosiy tahlil qilinib, beshta umumiy tendensiya ajratilgan va ulardan O‘zbekiston pedagogik ta’limi uchun xulosalar chiqarilgan.*

Kalit so‘zlar: *mediasavodxonlik, raqamli kompetensiya, xorijiy tajriba, DigCompEdu, YUNESKO MIL, bo‘lajak o‘qituvchi.*

Raqamli transformatsiya sharoitida o‘qituvchi o‘quvchilarga nafaqat bilim beruvchi, balki axborot oqimida to‘g‘ri yo‘l topishni o‘rgatuvchi shaxsga aylanmoqda. Shu sababli ko‘plab mamlakatlarda bo‘lajak o‘qituvchilarning mediasavodxonligini rivojlantirish pedagogik ta’lim siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylangan. Mazkur tezisning maqsadi – xorijiy tajribaning umumiy tendensiyalarini aniqlash va ularni milliy ta’lim sharoitiga moslashtirish yo‘llarini belgilashdan iborat.

Yevropa Ittifoqida raqamli kompetensiya umrbod ta’limning tayanch kompetensiyalaridan biri bo‘lib, 2018-yilgi tavsiyada mediasavodxonlik uning tarkibiga kiritilgan [1]. O‘qituvchilar uchun ishlab chiqilgan DigCompEdu modeli 6 soha va 22 kompetensiyani tavsiflaydi, ulardan biri ta’lim oluvchilarning axborot va mediasavodxonligini rivojlantirishdir [2]. SELFIE for TEACHERS vositasi esa o‘qituvchilarga shu model asosida o‘z kompetensiyasini mustaqil baholash imkonini beradi [3]. Finlandiyada 2014-yilgi milliy o‘quv dasturida “ko‘p savodxonlik” va AKT kompetensiyasi barcha fanlar orqali rivojlantiriladigan transversal kompetensiyalar qatoriga kiritilgan [4], 2019-yilgi milliy media ta’lim siyosatida esa mediasavodxonlik umrbod rivojlanadigan fuqarolik kompetensiyasi sifatida belgilangan [5]. Estoniyaning umrbod ta’lim strategiyasida “raqamli burilish” strategik maqsadlardan biri sifatida ko‘rsatilgan [6].

AQShda ISTE standartlari o‘qituvchining raqamli fuqarolik bo‘yicha vazifalarini belgilaydi [7], Stenford universiteti tadqiqotchilari esa talabalar onlayn manbalarni baholashda jiddiy qiyinchilikka duch kelishini aniqlab, professional faktcheklerlar qo‘llaydigan “lateral o‘qish” strategiyasini taklif qilganlar [8; 9]. Singapurning “XXI asr kompetensiyalari” tizimida axborot ko‘nikmalari va tanqidiy fikrlash qadriyatlar tarbiyasi bilan uyg‘un holda rivojlantiriladi [10].

Rossiyada A.V.Fyodorov rahbarligida bo‘lajak pedagoglarning mediakompetentligini rivojlantirish modellari va baholash mezonlari ishlab chiqilgan [11]. YUNESKO esa o‘qituvchilar uchun media va axborot savodxonligi o‘quv dasturini mamlakatlar o‘z sharoitiga moslashtirishi uchun asos sifatida taklif qilgan [12; 13].

Qiyosiy tahlil quyidagi umumiy tendensiyalarni ajratish imkonini berdi:

–raqamli kompetensiya va mediasavodxonlik tushunchalarining yaqinlashuvi va yagona kompetensiyalar tizimiga birlashuvi;

–mediasavodxonlikni alohida fan bilan cheklamasdan, barcha fanlar mazmuniga singdirish;

–umumiy “tanqidiy fikrlash” chaqiriqlaridan aniq, o‘lchanadigan tekshirish strategiyalarini o‘rgatishga o‘tish;

–raqamli va media kompetensiyalarni qadriyatlar va fuqarolik tarbiyasi bilan bog‘lash;

–o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasini umumiy kompetensiyalar tizimiga tayangan holda o‘z-o‘zini baholash vositalari orqali muntazam kuzatib borish.

Ushbu tendensiyalardan O‘zbekiston pedagogik ta’limi uchun quyidagi xulosalar kelib chiqadi. Birinchidan, bo‘lajak o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyalari va mediasavodxonligini alohida emas, yaxlit rivojlantirish lozim. Ikkinchidan, buning uchun tanlov fani va pedagogika fanlariga integratsiya uyg‘unligidagi model maqsadga muvofiq. Uchinchidan, o‘quv mazmuniga aniq faktcheking texnikalari kiritilishi kerak. To‘rtinchidan, mediasavodxonlikni milliy ma’naviy qadriyatlar, xususan, so‘zga va axborotga mas’uliyat haqidagi milliy pedagogik an’analar bilan bog‘lash zarur. Beshinchidan, xalqaro modellar asosida o‘zbek tilidagi diagnostika vositalari ishlab chiqilishi lozim. Shu bilan birga, xorijiy tajriba mexanik ko‘chirilmasdan, milliy ta’lim tizimi va o‘zbek tilidagi media muhitining o‘ziga xosligini hisobga olgan holda moslashtirilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (2018/C 189/01) // Official Journal of the European Union. – 2018. – C 189. – P. 1–13.
2. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu / Ed. Y. Punie. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.
3. European Commission. SELFIE for TEACHERS [Elektron manba]. https://educators-go-digital.jrc.ec.europa.eu
4. Finnish National Agency for Education. National Core Curriculum for Basic Education 2014. – Helsinki: Finnish National Agency for Education, 2016.
5. Ministry of Education and Culture of Finland. Media Literacy in Finland: National Media Education Policy. – Helsinki, 2019.
6. Ministry of Education and Research of Estonia. The Estonian Lifelong Learning Strategy 2020. – Tallinn, 2014.
7. ISTE. ISTE Standards for Educators. – Arlington: International Society for Technology in Education, 2017.
8. Wineburg S., McGrew S. Lateral Reading and the Nature of Expertise: Reading Less and Learning More When Evaluating Digital Information // Teachers College Record. – 2019. – Vol. 121, No 11. – P. 1–40.
9. McGrew S., Breakstone J., Ortega T., Smith M., Wineburg S. Can Students Evaluate Online Sources? Learning From Assessments of Civic Online Reasoning // Theory & Research in Social Education. – 2018. – Vol. 46, No 2. – P. 165–193.
10. Ministry of Education Singapore. 21st Century Competencies [Elektron manba]. https://www.moe.gov.sg/education-in-sg/21st-century-competencies

11. Федоров А.В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза. – М.: МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007.
12. Wilson C., Grizzle A., Tuazon R., Akyempong K., Cheung C.-K. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. – Paris: UNESCO, 2011.
13. Grizzle A., Wilson C., Tuazon R. et al. Media and Information Literate Citizens: Think Critically, Click Wisely! – Paris: UNESCO, 2021.